27. ЗОБРАЖЕННЯ КАНОНІЧНИХ АНТИКОМУТАЦІЙНИХ СПІВВІДНОШЕНЬ З УМОВОЮ ОРТОГОНАЛЬНОСТІ

В.Л. Островський

Інститут математики НАН України

О.В. Островська

Національний університет харчових технологій

Д.П. Проскурін

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Р.Я. Якимів

Національний університет біоресурсів та природокористування України

Канонічні антикомутаційні співвідношення квантової механіки, а також їх численні деформації та узагальнення є об'єктом інтенсивного вивчення протягом останніх десятиліть, див. [1,3,4] та ін. Також, починаючи з роботи [2], багато уваги приділяється вивченню операторних алгебр, породжених співвідношеннями з умовами ортогональності, та класифікації $*$-зображень таких алгебр.

В цій роботі ми вивчаємо зображення $*$-алгебри $A_0^{(d)}$, породженої твірними a_i, a_i^*, $i=1,\ldots,d$, що задовольняють співвідношення

$$\begin{aligned} a_i^* a_i &= 1 - a_i a_i^*, \quad i=1,\ldots,d, \\ a_i^* a_j &= 0, \quad i \neq j, i, j = 1,\ldots,d. \end{aligned} \tag{1}$$

Ми розглянемо випадок $d>2$. Зауважимо, що на відміну від співвідношень з двома ступенями свободи, алгебра $A_0^{(d)}$ при $d>2$ не є алгеброю типу один. В цій ситуації слід виділяти "ручні" класи зображень. Виявляється, один з таких класів утворюють зображення, в яких часткова ізометрія з полярного розкладу образу хоча б однієї твірної містить унітарну частину. Зауважимо, що ця умова виконується тоді й лише тоді, коли для деякого $j=1,\ldots,d$ образ a_j^2 не є нульовим оператором. Нижче ми наведемо опис всіх незвідних зображень такого типу з точністю до унітарної еквівалентності.

Введемо деякі позначення. Для кожного $j=1,\ldots,d$ покладемо

$$\Lambda_j = \{\varnothing, (\alpha_1,\ldots,\alpha_k), k\in\mathbb{N}, \alpha_s = 1,\ldots,d, \alpha_k \neq j, \alpha_s \neq \alpha_{s+1}\}.$$

Через Λ будемо позначати множину всіх скінченних впорядкованих наборів елементів з множини $\{1,\ldots,d\}$. Також будемо вважати, що $\varnothing\in\Lambda$. Побудуємо перетворення $\sigma, \sigma_j : \Lambda \to \Lambda$,

$$\sigma(\alpha)=(\alpha_2,\ldots,\alpha_k),\quad |\alpha|>1,\quad \sigma((\alpha_1))=\varnothing, \sigma(\varnothing)=\varnothing,$$
$$\sigma_j(\alpha)=(j,\alpha_1,\alpha_2,\cdots,\alpha_k),\quad \sigma_j(\varnothing)=(j).$$

Нижче ми позначатимемо $\pi(a_j)$ через A_j. Для кожного $\alpha\in\Lambda_j$ позначатимемо через A_α добуток операторів $A_{\alpha_1}A_{\alpha_2}\cdots A_{\alpha_k}$. Також покладемо $A_\varnothing=\mathbf{1}$.

ТЕОРЕМА. Припустимо, що набір $\{A_j, A_j^*, j=1,\ldots,d\}$ визначає незвідне зображення $A_0^{(d)}$ на просторі $\mathcal{H}$ та для оператора A_k унітарна частина H_u з узагальненого розкладу Вольда є ненульовою. Тоді $\dim\mathcal{H}_u=1$ або $\dim\mathcal{H}_u=2$, та, з точністю до унітарної еквівалентності:

1. Простір $\mathcal{H}$ породжений ортонормованим базисом e_α, $\alpha\in\Lambda_k$ та для деякого $\phi_k\in[0,2\pi)$

$$A_k e_\varnothing=\frac{e^{i\phi_k}}{\sqrt{2}}\cdot e_\varnothing,\quad A_k^* e_\varnothing=\frac{e^{-i\phi_k}}{\sqrt{2}}\cdot e_\varnothing,$$

$$A_k e_\alpha=(1-\delta_{k\alpha_1})\cdot e_{\sigma_k(\alpha)},\quad A_k^* e_\alpha=\delta_{k\alpha_1}e_{\sigma(\alpha)},$$

$$A_j e_\alpha=(1-\delta_{j\alpha_1})e_{\sigma_j(\alpha)},\quad A_j^* e_\alpha=\delta_{j\alpha_1}e_{\sigma(\alpha)},\quad j\neq k,$$

$$A_j e_\varnothing=e_{(j)},\quad A_j^* e_\varnothing=0,\quad j\neq k.$$

Зображення, що відповідають різним $k=1,\ldots,d$ або різним $\phi_k\in[0,2\pi)$, є нееквівалентними.

2. Простір $\mathcal{H}$ породжений ортонормованим базисом $e_\alpha^{(1)}, e_\alpha^{(2)}$, $\alpha\in\Lambda_k$ та для фіксованих $x_k\in(0,1/2)$, $\phi_k\in[0,2\pi)$

$$A_k e_\varnothing^{(1)}=\sqrt{1-x_k}\cdot e_\varnothing^{(2)},\quad A_k e_\varnothing^{(2)}=e^{i\phi_k}\sqrt{x_k}\cdot e_\varnothing^{(1)},$$

$$A_k^* e_\varnothing^{(1)}=e^{-i\phi_k}\sqrt{x_k}\cdot e_\varnothing^{(2)},\quad A_k^* e_\varnothing^{(2)}=\sqrt{1-x_k}\cdot e_\varnothing^{(1)},$$

$$A_k e_\alpha^{(r)}=(1-\delta_{k\alpha_1})\cdot e_{\sigma_k(\alpha)}^{(r)},\quad A_k^* e_\alpha^{(r)}=\delta_{k\alpha_1}e_{\sigma(\alpha)}^{(r)},\quad r=1,2,$$

$$A_j e_\alpha^{(r)}=(1-\delta_{j\alpha_1})e_{\sigma_j(\alpha)}^{(r)},\quad A_j^* e_\alpha^{(r)}=\delta_{j\alpha_1}e_{\sigma(\alpha)}^{(r)},\quad j\neq k, r=1,2,$$

$$A_j e_\varnothing^{(r)}=e_{(j)}^{(r)},\quad A_j^* e_\varnothing^{(r)}=0,\quad j\neq k, r=1,2.$$

Зображення, що відповідають різним k чи різним парам (x_k,ϕ_k) не еквівалентні.

Література:

1.Albeverio S., Proskurin D., Turowska L. On $*$-representations of a deformation of a Wick analogue of the CAR algebra // Rep. Math. Phys. – 2005. – 56, no. 2. – P. 175–196.

2.Cuntz J. Simple C^*-algebras generated by isometries// Commun. Math. Phys. – 1977. – 57. – P. 173–185.

3.Nagy G., Nica A. On the quantum disk and non-commutative circle // Algebraic Methods in Operator Theory, – Boston: Birkhauser, 1994. – P. 276–290.

4.Proskurin D., Savcnuk Yu., Turowska L. On C^*-algebras generated by some deformations of CAR relations // Contemp. Math. – 2005 – 391 – P. 297–312.